

vertaling" het werk was van een team waarbinnen „die uit het Zuiden" de meerderheid hadden. En, niet te vergeten, Lukas Bols kwam over uit de Antwerpse Kempen. „Oud-vaderlandser" kan het bijna niet!...

Dit hele verhaal komt goed uit de verf in het boek van Cazaux. Hij heeft al eerder gestudeerd en gepubliceerd over de Lage Landen: biografieën van Maria van Boergondië en van De Zwijger. Hij is hier dus op bekend terrein, en het is voor ons in het bijzonder interessant, te zien hoe juist een Fransman „ons" verleden bekijkt. Een enkele maal is de belichting zelfs wat al te Frans, zoals bijvoorbeeld wanneer Vondel besproken wordt en het voornaamste accent daarbij valt op het feit, dat hij zich in bepaalde opzichten heeft geïnspireerd op Du Bartas. Natuurlijk is dat wel zo, maar de originaliteit van Vondel ligt toch elders.

Het oorspronkelijke boek is voortreffelijk vertaald door Paul Theunissen. Hij heeft er geen bewerking van willen maken en zich tot kleine correcties beperkt. Herschrijving zou theoretisch mogelijk zijn geweest, met name in het hoofdstuk over de theologische controverse tijdens het Bestand. Of „de geschiedenis van Nederland" zich heeft „verspild aan kwalijke twisten en debatten", terzijde van „het werkelijke leven van een natie, het intellectuele en sociale leven" - daarover kan men anders denken. Met name de denkstijl van Nederland is daardoor immers blijvend gestempeld, en dat komt onvoldoende tot uiting.

Maar dat doet niets af aan de waarde van dit prachtige boek, dat zeer terecht mede ten doop gehouden wordt door de Orde van den Prince.

H. Brugmans

YVES CAZAUX, *De Geboorte van een Natie. De Nederlanden in de 16e en 17e eeuw*, De Nederlandse Boekhandel, Antwerpen / Kok Agora, Kampen, 1985, 311 p.

Het vergeten koloniale verleden

Grotendeels tot zijn eigen verrassing ontdekte België dat het in

1985 een belangrijke verjaardag te vieren had. Precies een eeuw tevoren werd immers de Kongo Vrijstaat gesticht, het persoonlijke bezit van koning Leopold II in Centraal-Afrika, dat in 1908 door de Belgische staat werd overgenomen om vervolgens tot 1960 de kolonie Belgisch Kongo te blijven. Die verrassing - die blijkt uit het feit dat de verjaardag niet tot de gebruikelijke mediamedische evenementen heeft geleid, waarvoor eeuwfeesten zich zo prachtig lenen - kan van niets anders het resultaat zijn dan van de slechte kennis over het Belgische koloniale avontuur in Afrika. Daarin spelen twee factoren een rol: het knagende geweten dat van dat avontuur is overgebleven en het feit dat de historici er niet in geslaagd zijn om een belangrijke datum in het collectieve geheugen te laten opnemen.

De Belgische publieke opinie heeft nooit veel belangstelling kunnen opbrengen voor aangelegenheden inzake buitenlandse politiek, defensie of de dynastie, en het koloniale avontuur had met dat alles tegelijk te maken. De interesse voor de (gewezen) kolonie beperkte zich goeddeels tot het exotische, terwijl de democratische participatie aan de discussie over de koloniale politiek - voor zover die al bestond - nooit zeer groot is geweest. Veel liever werd daarentegen hoog opgegeven over de humanitaire realisaties van het kolonialisme, het brengen van de beschaving in een land „als een wereld zo groot", met koning Leopold als de grote architect van al dit fraais. De traumatiserende dekolonisatie van 1960 kon moeilijk van dien aard zijn om daarin snel verandering te brengen.

In 1985 verschenen echter plotseling twee boeken over de beginperiode van het Belgische kolonialisme, of liever, over Leopolds Vrijstaat (1885-1908), waarvan de inhoud als schokkend en onthullend werd aangekondigd en ervaren, als werden er vreselijke geheimen uit het verleden aan het licht gebracht. Dat hoefde niet. De verschrikkingen

van de leopoldiaanse uitbuiting van Kongo - want daar gaat het dan om - werden al kort na de eeuwwisseling door befaamde auteurs als Mark Twain en Arthur Conan Doyle via de wereldpers geopenbaard en bestreden. De (Belgische) historici zijn er evenwel nooit in geslaagd om het overvloedige feitenmateriaal tot de bredere publieke opinie te laten doordringen. Misschien kan dat gelden als een les voor historici die liever voor vakgenoten dan voor het brede publiek schrijven, hoewel ook gezegd moet worden dat de vaak emotionele betrokkenheid bij het koloniale fenomeen, de bereidheid van dat grote publiek tot het verwerven van een dieper inzicht in het historische feitenmateriaal in de weg heeft gestaan.

Even opmerkelijk is trouwens het feit dat de twee hier vermelde studies niét het werk van historici zijn. Het eerste, *Rood rubber. Leopold II en zijn Kongo*, werd geschreven door de antropoloog Daniel Vangroenweghe, het tweede, *E.D. Morel tegen Leopold II en de Kongostaat*, is het werk van een diplomaat die zich achter het pseudoniem A.M. Delathuy verschuilt. Beiden kwamen trouwens meer bij toeval in contact met het feitenmateriaal dat hen ertoe leidde een decennium lange zoektocht langs in verschillende landen bewaarde archieven te ondernemen; de eerste auteur deed dit via zijn ethnologische werk te velde, de tweede tijdens zijn diplomatieke carrière. Dat de diplomaat het veiliger achtte onder schuilnaam te publiceren en dat Vangroenweghe van generaal Janssens, de laatste opperbevelhebber van de *Force Publique* (het koloniale leger) te horen kreeg dat hij een „propagandist (is) die uit persoonlijke wrevel de 100-jarige herdenking van ons beschavingswerk tracht aan te tasten”, is tekenend voor de gevoeligheid die i.v.m. dit stukje Belgische geschiedenis nog steeds bestaat.

Wrevel is inderdaad een element dat zowel in Vangroenweghes als in Delathuys studie niet

weg te cijferen is. Beiden is het er duidelijk om te doen - weliswaar *sine ira et odio* - een beeld te geven van de onmenselijkheid waarmee de eerste fase van de Kongolese kolonisatie gepaard ging, vanuit een duidelijke humanistische bezorgdheid, een engagement dat de wetenschappelijke *sérieux* van hun werk evenwel niet schaadt. Hun wetenschappelijke engagement gaat simpelweg hand in hand met hun menselijke bekommernis. In beide gevallen resulteerde dit in een serieuze studie, die los staat van de vooringenomenheid van hagiografen of pamfletschrijvers.

Beide afzonderlijk van elkaar werkende auteurs kozen een eigen invalshoek. Vangroenweghe beschrijft tot in detail de concrete werking van het zgn. leopoldiaanse uitbuitingssysteem in het Kroondomein (het centraal gelegen stuk Kongo dat voor rekening van Leopold II zelf werd ontgonnen) en in het Evenaarsdistrict, dat door privé-maatschappijen in concessie werd geëxploiteerd. Geweld, zo benadrukt Vangroenweghe, is er geïnstitutionaliseerd (vandaar dat hij vermoedt dat zijn bevindingen voor heel Kongo opgingen); de helft van de lokale bevolking schoot er het leven bij in en Leopold II werd er 6 miljard frank (huidige waarde) rijker van.

Delathuy beschrijft het leopoldiaanse systeem, meekijkend over de schouders van één van de meest fervente critici ervan, de Britse publicist E.D. Morel. Delathuys zeer lijvige studie, waarin Morels kruistocht tegen Leopold stap voor stap wordt gevolgd, lijdt echter onder een opvallend gebrek aan synthese, wat de lectuur ervan bepaald niet vergemakkelijkt; soms lijkt het wel een bronnenuitgave. Van de polemische potentialiteit van de stof maakte Delathuy jammer genoeg geen gebruik.

Van beide, elkaar gedeeltelijk overlappende boeken, moeten geen diepe inzichten in de structuren van de kolonisatieprocessen worden verwacht. Ze bevatten dan ook geen eigenlijke con-

clusies in de klassieke zin; het blijft bij het geschiedenisrelaas, dat, zoals gezegd, nog altijd verteld moet worden. Op zichzelf is dat al een uitstekende bestaansreden; voor het grote publiek althans worden daarmee ontgonnen gebieden verkend.

Marc Reynebeau

DANIEL VANGROENWEGHE, *Rood Rubber. Leopold II en zijn Kongo*, Elsevier, Brussel-Amsterdam, 1985, 351 p.

A.M. DELATHUY, *E.D. Morel tegen Leopold II en de Kongostaat*, Epo, Antwerpen (Berchem), 1985, 678 p.

ADVERTENTIE

NIEUWPOORT

13e Frans-Vlaamse Veertiendaagse

Van 11 tot en met 26 april 1987 wordt door het Stadsbestuur van Nieuwpoort o.l.v. Burgemeester-Senator G. Mommerency de 13e Frans-Vlaamse Veertiendaagse georganiseerd.

Centraal staat de Frans-Vlaamse stad Armentiers.

Geïnteresseerden kunnen alle informatie bekomen bij:

Etienne Desaever,
Dienst voor
Toerisme en Cultuur,
Marktpllein 7,
B-8450 Nieuwpoort
Tel. (058) 23 55 94.